

भारत चीन संबंध – एक आढावा

डॉ. बंजारा दिलीप लालू

सहायक प्राध्यापक

महात्मा गांधी महाविद्यालय

अहमदपूर

सारांश

भारत-चीन संबंधांचा सध्याचा टप्पा 2017 मध्ये डोकलामच्या घडामोडीनंतर संबंध पुन्हा स्थापित करण्याची इच्छा अत्यावश्यकतेतून उद्भवला आणि हे लक्षात आले की, द्विपक्षीय आणि चीन या दोहोंमध्ये सहकार्याचे महत्त्वपूर्ण क्षेत्र आहेत. बहुपक्षीय रिंगण दीर्घकालीन दृष्टीकोनातून, तथापि, भारत-चीन संबंधांच्या सध्याच्या टप्प्यातील उगम देखील अमेरिका-चीनव्यापारातील घसघशीत सामरिक आणि सुरक्षा मूलभूत अनुषंगाने शोधला जाऊ शकतो. अमेरिकेच्या नवीन दरांनी मुख्य चीनीनिर्यात लक्ष्यित केली आहे आणि अमेरिकेच्या नवीन निर्यात निर्बंधामुळे उच्च तंत्रज्ञान उद्योगांवर परिणाम झाला आहे, विशेषतः त्या भागांमध्ये चीन 2025 किंवा 2049 मध्ये नेतृत्व करेल अशी आशा आहे. जोपर्यंत चीन-यूएसमध्ये तणाव कायम आहे. संबंध, चीन भविष्यात वेगवेगळ्या परिस्थितीत संघर्षविरोधी पवित्राकडे परत येणार नाही याची कोणतीही खात्री न देता, भारत दिशेने सकारात्मक प्रगती करेल.

कोरोना व्हायरस किंवा त्याच्या प्रसारासाठी चीनला दोष न देण्याबाबत भारताने दक्षता घेतली आहे. तथापि, दोन्ही देशांमधील परस्पर अविश्वासाची जोरदार घसरण अजूनही कायम आहे. भारताने चिनी परकीय गुंतवणूकीला “आधीच्यासरकारच्या मंजूरी” प्रकारात समाविष्ट केले आहे. अंदाजानुसार, चीनने वर्ल्ड ट्रेड ऑर्गनायझेशनच्या “भेदभाव नसलेल्या” तत्वाचे उल्लंघन केल्याचे वर्णन केले आहे. अलीकडच्या आठवड्यात भारतीय आणि चिनी सैन्यासह दोन सीमा घटना घडल्या आहेत. असे दिसून येईल की भारत चीनच्या संबंधांमधील नाजूक समतोलतेचे भविष्य अनिश्चित आहे.

सीमा विवाद, गुंतवणूक बँक, क्षेपणास्त्र कार्यक्रम, नोनेलिगमेंटची रणनीती, संभाव्य भागीदारी, प्रादेशिक संतुलन.माझ्या वाचण्यातून आलेले मत मी या ठीकाणी मी मांडत आहे. चीनचा उद्देश केवळ भूतान व भारताला धमकावणे एवढाच नाही तर त्यापेक्षाही व्यापक, कुटिल व म्हणूनच भारतासाठी अत्यंत धोकादायक आहे. भारताला आपले सध्याचे ‘सर्वराष्ट्रसमभावाचे’ धोरण बदलून मित्रराष्ट्रांच्या मदतीने चीनला लष्करी धडा शिकवणेच योग्य ठरेल, हे सूचित करणारे टिपण..भूतान-चीन सीमेवरील भूतानच्या डोकलाम पठारावर चीनने वाहन योग्य रस्ता तयार करायला सुरुवात केली आहे हे बघितल्यावर भूतानी

सैनिकांनी त्याबाबत आक्षेप घेतला. भूतान हा भारताच्या संरक्षण छत्राखालचा मित्रदेश असल्याने त्या क्षेत्रात तैनात असलेल्या भारतीय सैन्याने भूतानच्या बाजूने मदानात उतरून चिनी सनिकांना रस्त्याचे काम थांबवण्याची सूचना केली. हा प्रसंग घडला १६ जून रोजी. १९६२ च्या युद्धानंतर भारत-चीन सीमारेषेवर असे प्रसंग अनेकदा उद्भवले. पण १९६७ मध्ये सिक्कीमच्याच नथू ला खिंडीत घडलेली चकमक वगळता इतर वेळी परिस्थिती चिघळणार नाही याची काळजी घेतली. पण या वेळी मात्र चीनने आडमुठी भूमिका घेऊन भारतावरच चिनी प्रदेशात घुसल्याचा आरोप केला. कैलास-मानसरोवर यात्रा रद्द करणे भारताला भाग पाडले, भारतीय सनिकांचे बंकर उद्ध्वस्त केले, हिंदी महासागरातही आण्विक पाणबुड्या व युद्धनौका पाठवल्या, भारताला १९६२च्या दारुण पराभवाची आठवण करून दिली व भारतीय सनिकांनी डोकलाममधून माघार घ्यावी नाही तर सिक्कीम व भूतान यांच्यादर्जाचा फेरविचार करू व भारत-चीन सशस्त्र संघर्ष घडू शकतो असा कडक इशाराही दिला. आज या प्रसंगाला महिना उलटला, पण

भारतीय सनिक तेथेच पाय रोवून आहेत. या एका प्रसंगावरून चीन व भारत-भूतान यांच्यातील तणाव इतक्या कमी अवधीत एवढ्या वरच्या पातळीवर नेण्याचे चीनचे हे वर्तन त्याच्या नेहमीच्या धिम्या आणि निश्चयी रणनीतीपेक्षा वेगळे आहे व म्हणूनच यामागचा चीनचा उद्देशही केवळ भूतान व भारताला धमकावण हा आहे

संदर्भ:-

- 1) लोकसत्ता
- 2) दै.सामना
- 3) Times of India
- 4) लोकमत